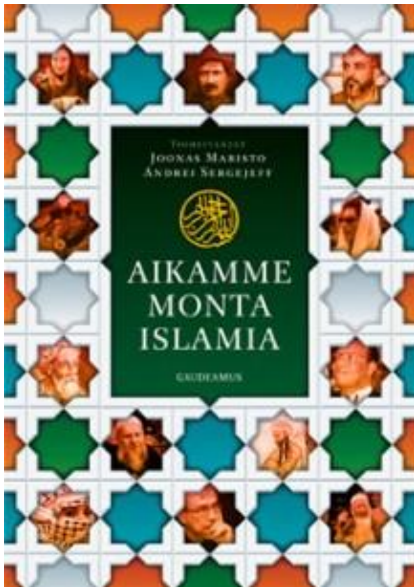

Moninainen Islam

Johanna Konttori
Helsingin yliopisto

Joonas Maristo & Andrei Sergejeff (toim.) 2015: *Aikamme monta islamia*. Helsinki: Gaudeamus, 332 s.

Islam on ollut länsimaisen median sekä poliittisen ja kansalaiskeskustelun yksi vakioaiheista 2000-luvulla. Tämän voi sanoa juontavan juurensa ennen muuta kolmeen asiaan: islamin näkyvyyden kasvuun ylipäätään, islamin nimissä tavalla tai toisella tehtyihin terrori-iskuihin, sekä etenkin viime vuosina voimakkaasti kasvaneeseen, Eurooppaan suuntautuneeseen maahanmuuttoon ja pakolaisuuteen. Islamista keskusteltaessa korostuu usein ongelmakeskeisyys: milloin pohditaan kasvohuntujen soveltuvuutta tasa-arvon ihanteeseen nähden, milloin terrorismin uhkaa, milloin taasen integroitumiseen liittyviä hankaluuksia. Muslimeja myös käsitellään monesti hyvin yhtenäisenä joukkona, jonka toimintaa juuri uskonnon nähdään säätelevän.

Joonas Mariston ja Andrei Sergejeffin toimittama ”Aikamme monta islamia” pyrkii haastamaan monoliittisen kuvan islamista nostamalla esiin tämän maailman toiseksi suurimman uskonnon sisäisen moninaisuuden. Moninaisuus ei pidä sisällään ainoastaan eri oppisuuntia kuten sunnalaisuuden ja šiialaisuuden, vaan myös erot eri valtioiden, kansanryhmien ja yksilöiden tavoissa harjoittaa islamia. Maristo ja Sergejeff nostavat esipuheessaan esiin sen, että islamin monimuotoisuus jää liian usein pimentoon, ja juuri tähän teoksen avulla pyritään vastaamaan. Toimittajat huomauttavat, ettei pyrkimyksenä ole esittää islamin puolustuspuhetta, ja aivan kuten he esipuheessaan toteavat, näkyy teoksen sivuilla myös poliittinen islam monissa muodoissaan.

Moniin mediateksteihin verrattuna teoksen luvut kuitenkin taustoittavat hyvin poliittisia liikkeitä, ja esimerkiksi Andrei Sergejeffin kirjoittama luku avasi ainakin allekirjoittaneelle uusia näkökantoja Afganistanin Taliban-liikkeeseen.

Teos pitää sisällään kaikkiaan viisitoista lukua. Kirjoittajien joukossa on laajemmallekin yleisölle tuttuja nimiä kuten professorit Jaakko Hämeen-Anttila ja Hannu Juusola, osan kirjoittajista ollessa akateemisella urallaan enemmänkin alkutaipaleella. Kirjoittajat ovat, akateemisista ansioistaan riippumatta, perehtyneet käsittelemäänsä aihepiiriin ja maahan joko opintojen tai työskentelyn kautta ja luvuissa nostetaan esiin runsaasti esimerkkejä omakohtaisista havainnoista kyseessä olevaan maahan tai yhteisöön liittyen. Teoksen kaikissa luvuissa lähestytään tarkasteltavaa aihetta yleistajuisesti, eikä esimerkiksi lähdeviitteitä käytetä. Teoksen lopusta löytyy kylläkin kirjallisuusluettelo, joka on hyödyllinen kaikille niille lukijoille, jotka haluavat jatkaa aihepiiriin perehtymistä.

Maantieteellisesti teos kattaa laajan alueen. Artikkelit vievät lukijan Yhdysvalloista Kiinaan, Suomesta Ghanaan ja Marokosta Indonesiaan. Turkki, Iran ja Intia huomioidaan kahdessa luvussa kukin, mutta muuten jokainen uusi luku vie uuteen maahan. Tiettyjen valtioiden ja muslimiyhteisöjen valikoitumista tarkastelun kohteeksi ei teoksessa sen kummemmin selitetä. Maantieteellinen laajuus on jo tällaisenaan mittava, mutta esimerkiksi muslimeja Venäjällä ja Balkanilla käsittelevät luvut olisivat nekin puolustaneet hyvin paikkaansa kokonaisuudessa: Suomalaista lukijakuntaa ajatellen vähintään toinen Eurooppaa käsittelevä luku olisi ollut hyvä ratkaisu, ja sekä Venäjän että Balkanin muslimiyhteisöihin liittyen Suomesta löytyy akateemisista osaamista.

Teoksessa tarkasteltavat muslimiyhteisöt ovat monessa tapauksessa vähemmistöasemassa, kuten Intian mappilamuslimit, Suomen tataarit, Kiinan huit tai Yhdysvaltojen eri muslimiyhteisöt, mutta myös luvuissa, joissa käsitellään muslimienemmistöisiä valtioita kuten Irania, Irakia tai Indonesiaa, nousee hyvin esille islamin eri suuntaukset ja tulkintalinjat sekä kamppailut siitä, mikä tulkintalinja saa vallitsevan aseman. Monelle suomalaiselle islamin *umma*, eli kaikkien muslimien yhteisö, on eittämättä tuttu käsite, mutta todellisuus on jotain muuta kuin yksi, yhdenmielinen yhteisö. Siten myös muslimienemmistöisissä maissa voi olla, ja onkin omat enemmistö- ja vähemmistöryhmänsä myös muslimien keskuudessa, kuten vaikkapa Irakissa šiiä-enemmistö ja sunni-vähemmistö.

”Aikamme monta islamia” toimii teoksena hyvin huolimatta siitä, ettei sillä ole varsinaista rakennetta. Esipuheen sekä Jaakko Hämeen-Anttilan islamin moninaisuutta käsittelevän, aiheeseen johdattelevan luvun jälkeen muut luvut seuraavat toisiaan ilman sen kummempaa järjestystä. Teos ei noudata maantieteellistä järjestystä (esimerkiksi Aasiaa käsittelevät luvut yhdessä), muslimien yhteiskunnalliseen asemaan perustuvaa järjestystä (vähemmistö- vaiko enemmistöasema) tai mitään muutakaan selkeää rakenteellista jaottelua. Tämä ei kuitenkaan haittaa lukukokemusta. Jokainen luku kertoo oman tarinansa islamin monimuotoisuudesta, ja koska luvut eivät ole toisissaan kiinni, on teosta mahdollista lukea vain osin, tai esimerkiksi itse

valitsemassaan järjestyksessä. Vain Irania ja Irakia käsittelevät luvut on sijoitettu loogisesti peräkkäin, sillä niissä käsitellään osin samoja teemoja ja henkilöitä. Myös Intiaa ja Turkkiä käsittelevät luvut seuraavat toinen toistaan.

Teoksen yksi vahvuus on sen helppolukuisuus. Luvut ovat poikkeuksetta sujuvasti kirjoitettuja, ja vain paikoin lähinnä vieraskielisten termien ja nimien runsas käyttö hankaloittaa lukemista. Teos toimii tästä huolimatta erinomaisesti laajalle lukijakunnalle sopivana tietokirjana, ja sille soisi löytyvän lukijoita koululaisista eläkeläisiin asti. Teos onnistuu hyvin pyrkimyksessään murtaa yksioikoista kuvaa islamista. Sen sivuilta aukeaa kuva uskonnosta, joka pitää sisällään monia oppisuuntia ja tulkintalinjoja, ja jota harjoitetaan hyvin moninaisin tavoin ympäri maailmaa. Teoksen toinen selkeä vahvuus on se, että siinä käsitellään yhteisöjä, joiden voi olettaa olevan lukijoiden enemmistölle entuudestaan tuntemattomia, kuten Keralan mappilamuslimeja Intiassa ja Ghanan muslimivähemmistöä. Islamia käsittelevää kirjallisuutta on suomeksi-kin olemassa jo melko paljon, mutta edellä mainittujen kaltaiset yhteisöt ovat toistaiseksi saaneet hyvin vähän huomiota. Islamin moninaisuutta korostavassa teoksessa juuri tällaisten yhteisöjen nostaminen esille on enemmän kuin perusteltua.

”Aikamme monta islamia” pitää sisällään melko runsaasti kuvia, mikä on tämän kaltaisessa yleistajuisessa teoksessa melkein pätevä vaatimus. Kuvien kohdalla harmittelin niiden mustavalkoisuutta, mutta mustavalkoisuus on eittämättä (ainakin) kustannuskysymys. Kuvat elävöittävät tekstiä ja ovat monesti myös informatiivisia, kuten vaikkapa sivulta 233 löytyvä kuva 1300-luvulta peräisin olevasta ghanalaisesta moskeijasta. Kuva kertoo osuvasti siitä, kuinka paikallinen kulttuuri näkyy moskeijan tyyliin ja siten siitä, ettei islam ole monoliittinen myöskään visuaalisesti. Teosta rytmittävät myös tietolaatikot, joissa on esitetty tiiviisti mistä esimerkiksi jihadissa tai Iranin vihreässä liikkeessä on kyse.

Joonas Mariston ja Andrei Sergejeffin toimittama *Aikamme monta islamia* tekee sen minkä lupaa. Teoksesta piirtyvä kuva islamista ja sen harjoittajista on moniulotteinen ja –sävyinen. Monissa luvuissa kuvataan elävästi erilaisia islamin harjoittamisen tapoja, kuten suufipyhimysten haudoilla käymistä Intiassa tai ihmisten tasapainottelua uskonnollisen ja maallisen elämäntavan välillä Iranissa. Nämä kirjoittajien kenttätyöhön pohjautuvat kuvaukset tuovat oman elämänmakuisen lisänsä teoksen sivuille ja elävöittävät osaltaan teoksesta välittyvää kuvaa islamin harjoittamisesta eri puolilla maailmaa.

Islamia ja muslimeita käsittelevän tutkimuskirjallisuuden määrä kasvaa tasaista tahtia niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa, tutkimuksen painopisteen ollessa monesti omalla mantereellamme. Tutkimuksen ohella myös yleistajuisille, suomenkielisille tietokirjoille on tarvetta, jotta kuva islamista monipuolistuisi. Kyse ei todellakaan ole vain politiikkaan tai terrorismiin kytkeytyvästä uskonnosta, vaikka myös poliittinen islam ja islamiin kytkeytyvät terroriteot ovat osa todellisuutta nekin. ”Aikamme monta islamia” puolustaa hyvin paikkaansa suomalaisessa islamia ja muslimeja käsittelevässä kirjallisuudessa.